

ATIFLAR İLE İLGİLİ ÖNERİLER.

M.Metin DONMA, Orkide DONMA

Özet

Bir yayının uluslararası atıf indekslerindeki durumunu yansıtan rakam, günümüzde o yayının bilimsel statüsünün belirlenmesi amacıyla kullanılmakta olduğundan, atıflarla ilgili puanlama sisteminde de bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Yurt içinde sınırlı olanaklar ile gerçekleştirilerek Science Citation Index'de (SCI) yayımlanan bir makalenin aldığı atıf ile yurt dışında bir merkezde yerleşik bir ekip içine dahil olarak yayımlanan bir makalenin aldığı atıfın puanlaması arasında fark olmayışı haksız bir rekabete yol açmakta, araştırmacılarımızın ulusal kaynaklarımıza ve olanaklarımıza yönelmeleri yerine, yurt dışında uzun yıllardan beri faaliyet gösteren belirli bir çalışma sistemi yerleşmiş yabancı merkezlerden yararlanma çabası içine girmelerine neden olmaktadır. Çalışmakta olan bir ekibin içine dahil olarak daha kolay bir biçimde ve daha kısa bir süre içinde araştırmalarını tamamlayarak, makalelerin atıf alma aşamasını bekleme gibi kolay bir yol seçilmektedir. Ulusal akademik yayıncılığımızın desteklenmesi amacıyla atıflar ile ilgili puanlama sisteminin ulusal dergilerimizde yayımlanan makalelerimizin aldığı atıflar için de geçerli olması şeklinde yeniden düzenlenmesi oldukça yararlı olacaktır.

Son derece önemli olan bir başka husus da Türkçe atıf taramasının gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda tıp dizinleri oluşturularak ulusal atıf sisteminin geliştirilmesi konusunda ilk adımlar atılmaktadır. Ulusal akademik yayıncılığımızın geliştirilebilmesi için ulusal atıf sisteminin hızla oluşturularak hizmet verir hale gelmesi en önemli koşullardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası atıflar kadar olmasa da ulusal atıflar için de belirli bir puanın verilmesi çok önemlidir.

Önemszenmesi gereken bir başka konu da tezlerdir. Sağlık Bilimleri bu hususta en zengin olan alandır. Ulusal atıf sistemi geliştirilirken tezlerin kaynaklar bölümünde yer alan ulusal yayınların da sisteme ayrı bir kategori olarak ve farklı bir puantaj ile dahil edilmesi, verilen her emeğin ayrı bir şekilde değerlendirilmesi ve ulusal dergilerde yayımlanan makalelerin kullanımına kazandıracakları ivme açısından, sonuçları son derece yüz güldürücü bir girişim olacaktır.

Anahtar sözcükler: *Ulusal atıflar, Tezler, Türkçe atıf taraması*

Bir yayının uluslararası atıf indekslerindeki durumunu yansıtan rakam, günümüzde o yayının statüsünün belirlenmesi amacıyla kullanılmakta olan bir değer ölçüsü birimi niteliğindedir. Günümüzde bazı saygın bilimsel kurumlar, çalışanlarından düzenli aralıklarla kişisel faaliyet raporu hazırlamalarını istemektedirler. Bu değerlendirmeler sırasında SCI'e dahil dergilerde

farklı kategorilerdeki yayınlara farklı puanlar verilirken, yayınların almış olduğu her bir atıf için ise aynı değerde bir puan uygun görülmektedir.

Atıfların puanlama sisteminde de bir düzenlemeye gidilmelidir. Yurt içindeki kurum ve kuruluşlarda sınırlı olanaklar ile gerçekleştirilerek SCI'e dahil olan bir dergide yayımlanan bir makalenin aldığı atıf ile yurt dışında bir merkezde yerleşik bir ekip içine dahil olarak yayımlanan bir makalenin aldığı atıfın puanlaması arasında belirgin bir fark olmalıdır.

Bugüne değin böyle bir farklılaşma üzerinde durulmadığı için bazı araştırmacılar kolay yolu seçerek yurt dışında bir merkezle işbirliği içinde çalışmalarını sürdürüp bu ekibin yayınları içinde yer almış ve bu yöntem ile yüzlerce atıf kazanarak öne geçmişlerdir. Bu yolu seçen araştırmacılara karşılık, yurt içindeki alet, cihaz ve olanakları kullanarak aynı değerdeki SCI'e dahil bir dergide makalelerini yayımlatan araştırmacıların bu yayınları ile üç-beş atıf geçemedikleri görülmektedir. Bu durum haksız bir rekabete yol açmakta, araştırmacılarımızın ulusal kaynaklarımıza ve olanaklarımıza yönelme yerine, yurt dışındaki uzun yıllardan beri faaliyet gösteren, akademisyenleri, personeli ve çalışma düzeni belirli, konusunda referans ünite olarak nitelendirilebilen tanınmış bazı merkezlerden yararlanma çabası içine girmelerine neden olmaktadır. Bireysel yükselmelere neden olan bu eğilimin, biraz gayret ve özveri ile yurt içinde önemli merkezler oluşturulabilme girişimlerini baltaladığı açıktır.

Başka bir şekilde ifade edilecek olursa, bireysel yükselmelere neden olan bu eğilimin, ulusal akademik yayıncılığımıza hiçbir katkısının olmamasının yanı sıra, ulusal akademik yayıncılığımızın gelişmesine de belirgin olarak olumsuz etkilerinin olduğu aşikardır. Bilim adamlarımızın daha kısa bir süre içinde, daha hızlı bir akademik aşama gerçekleştirmek amacıyla seçtikleri bu kolay ve rahat yol, ulusal araştırma merkezlerimiz ve laboratuvarlarımızın gelişmelerine ve çağdaş şartlarda hizmet verebilmeleri için yenilenmelerine önemli bir engel oluşturmasının yanı sıra yurt dışına önemli miktarlarda döviz çıkışına da neden olmaktadır. Günümüzde elektronik iletişimin yaygınlaştığı, internet aracılığı ile her bilgiye kolayca ulaşıldığı düşünüldüğünde son derece kısıtlı bütçemizin yurt içinde daha kalıcı tesis, merkez ve araştırma ünitelerinin oluşturulması amacıyla kullanılabilmesi olasıdır. Benzeri bir düşünce sistemi ulusal dergilerimizde yayımlanan makalelerimizin aldığı atıflar için de geçerli olmalıdır.

Atıfların puanlama sistemi ile ilgili üzerinde durulması gerekli bir diğer önemli husus ise, SCI'e dahil bir dergide birinci isim olan bir yazarın makalesinin almış olduğu atıf puanı ile, yine aynı sisteme dahil bir dergide yazarlar arasındaki sıralamada son sıralarda yer alan bir yazarın makalesinin almış olduğu atıf puanını çok daha ayrıntılı bir şekilde farklı olarak değerlendirecek ve yazarına, yazarlar arasındaki sıralama içinde yer aldığı sıraya göre, makalenin aldığı atıfa puan verecek daha kapsamlı yeni bir atıf puanlama sisteminin geliştirilmesi, araştırmanın oluşturulması sırasındaki her aşamada yazarlar arasında daha aktif olarak çalışma ve yazarlar sıralamasında öne geçme istemini teşvik ederek, makalenin bilimsel kalitesini arttıracak bu yolla ulusal akademik yayıncılığımıza olumlu katkılarda bulunacaktır.

Yine yıllık kişisel faaliyet raporlarının hazırlanması ve değerlendirilmesi sırasında, "yazarın toplam almış olduğu atıf sayısı"nın sınırlandırılması yerine, "yazarın her makalesi başına almış olduğu atıf sayısı"nın sınırlandırılması yönteminin seçilmesi; bir yazarın yurt dışı kaynaklı yapmış olduğu tek bir çalışmadan dolayı alacağı onlarca hatta yüzlerce atıf sayısı ile kazanacağı

puan düzeyi ile, başka bir yazarın ulusal kaynakları kullanarak tamamen kendi çabası ve özverisi ile gerçekleştirmiş olduğu çok sayıdaki makalelerinin her birisinin almış olduğu birkaç atıf ile kazanacağı puan düzeyinin önüne geçmesi, çok büyük bir haksızlık olacaktır. Bir yazarın toplam olarak almış olduğu atıf sayısının değil de, bir yazarın her bir makalesinin almış olduğu atıf sayısının sınırlandırılmasına olanak sağlayacak bir atıf puanlama sisteminin gerçekleştirilerek yürürlüğe konması, haksızlıklara büyük ölçüde engel olacak, alınan atıflar ile kazanılan puanların daha adil bir şekilde dağılımının gerçekleştirilerek kişinin daha özenli bir biçimde değerlendirilebilmesine olanak sağlayacaktır.

Son derece önemli olan bir başka husus da Türkçe atıf taramasının gerçekleştirilmesidir. Bazı öncü ulusal dergilerimizin bu değerlendirmeye önyak olmak üzere yeni yeni tıp dizini oluşturduklarını gözlemekteyiz. Bu bağlamda verilen hizmetle araştırmacıların söz konusu dergilerde yayımlanan makalelerinde, daha önce yayımlanmış makalelerini kaynak olarak kullanmaları özendirilmekte olup ulusal atıf sisteminin geliştirilmesi konusunda ilk adımlar atılmaktadır.

Türkçe atıf taramasının on-line biçimde hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin sağlanması, ulusal atıflara yönelik olarak yayımlanacak araştırmaların kalitesini yükseltmesinin yanı sıra, makalelerin kaynaklar bölümünde kullanılacak çalışmaların sayısını ve içeriğini de zenginleştirecektir. Ulusal dergilerimizin tamamının böyle bir çalışma içine girmeleri ile araştırmacılarımızın ulusal dergilerde kendi yayınlarından yararlandığını görebilmeleri son derece teşvik edici bir yöntem olacaktır. Ulusal akademik yayıncılığımızın geliştirilebilmesi için ulusal atıf sisteminin hızla oluşturularak hizmet verir hale gelmesi en önemli koşullardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası atıflar kadar olmasa da ulusal atıflar için de belirli bir puanın verilmesi çok önemlidir.

Bu konu içinde önemsenmesi gereken bir başka husus da tezlerdir. Sağlık Bilimleri bu hususta en zengin olan alandır. Diğer alanlarda yalnızca yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturulurken sağlık bilimlerinde bunlara ek olarak uzmanlık tezleri de yaptırılmaktadır. Bu tezlerin sayısı Üniversite Tıp Fakülteleri'nin yanı sıra T.C. Sağlık Bakanlığı'na bağlı eğitim ve araştırma hastanelerinin de katkılarıyla hiç de azımsanacak bir boyutta değildir (Tablo 1,2).

Tablo 1. 2000 Yılında Doktora, Tıpta Uzmanlık Ve Yüksek Lisans Tezlerine İlişkin Sayıların Dağılımı

Doktora	Tıpta Uzmanlık	Yüksek Lisans	Toplam
205	500	411	1116

Tablo 2. Sağlık Bilimleri İle İlgili Disiplinlerde Tıpta Uzmanlık Tezlerinin Bilime Katkısı

Konu adı	Doktora	Tıpta Uzmanlık	Yüksek Lisans	Toplam
Anestezi ve Reanimasyon	2	631	3	636
Biyokimya	284	363	421	1068
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	23	1416	170	1609
Genel Cerrahi	5	868	6	879

Araştırma görevlilerine, uzmanlık eğitimlerinin daha ilk yılından itibaren tek bir tez konusu seçimi yerine, birden fazla çalışma konusunun verilme yöntemi seçilecek olursa, uzmanlık eğitimi sonunda tek bir çalışma yerine bir kaç araştırmanın tamamlanması gerçekleştirilerek, araştırmaların ve araştırmalarda kullanılan kaynakların sayısı üzerine ulusal düzeyde önemli bir katkı sağlanabilecektir.

Tezler konusuna getirilecek en küçük bir iyileştirme, ulusal akademik yayıncılığımızda ciddi boyutta bir iyileştirmenin başlamasına neden olacaktır. Ulusal atıf sistemi geliştirilirken tezlerin kaynaklar bölümünde yer alan ulusal yayınların da sisteme ayrı bir kategori olarak ve farklı bir puantaj ile dahil edilmesi, verilen her emeğin geliştirilecek puanlama sistemi ile değerlendirilmesine neden olarak, ulusal dergilerde yayımlanan makalelerin kullanımına kazandıracak ivme açısından ulusal yayın, yayımcılık, araştırma ve çalışmaların gerek sayısının gerekse kalitesinin arttırılması yönleri ile sonuçları son derece yüz güldürücü bir girişim olacaktır.

Kaynaklar

http://www.yok.gov.tr/tez/istatistik/tez_istatistikleri.htm

Yükseköğretim Kurulu: Yayın ve Dokümantasyon Dairesi, Tez Merkezi, Tez İstatistikleri, Bilkent, Ankara, 1 Ekim 2001.